

Memleketimizin en tanınmış halk türkülleri sanatçıları, en güzel memleket havalarını yalnız COLUMBIA plâklarına okumuşlardır. Bu plâklar her Anadolu evinde, her gazinoda ve her kahvede aranmaktadır. Bu meşhur sanatçıların okudukları COLUMBIA plâk numaraları:

Ankara Radyo sanatçısı Mucip ARCIMAN'ın okuduğu türküler:

Plâk Numarası: 17833

OYALI YAZMA

YÜRÜ YAVRUM YÜRÜ

Oyalı yazma başında, oyaları kaşında

Her sabah, her seher gelir geçersin

Yeter beklettüklerin, çesmelerin başında...

Kanımı kadehe koyar içersin

İstanbul Radyosu sanatçısı Coşkun Kardeşler'in okudukları türküler:

Plâk Numarası: 17866

TAŞKIRAN

KARA GÖZLER

Evlerinin önü pazara yakın,

Kara gözler, kara gözler, sürmeli kara gözler

Pazardan geliyor, boyuna bakın!

Her dert beni öldürmez, öldürür kara gözler

SAZ ÜSTADI BAYRAM ARACININ OKUDUĞU TÜRKÜLER

Plâk No. 17882

Tahta Kurusu — Şeytan Sazın Neresinde

Ve memleketimizin her tarafında binlerce satılan iki plâk:

Cemil CANKAT'ın okuduğu

Ali Ulvi ERANDAÇ'ın okuduğu

URFA MAYASI

KONYA BÜLBÜLÜ

Plâk No: 17862

Plâk No: 17868

Belimi vurdum da gurbetelin taşına,

Konyanın Meramı benzer genç kıza,

Güneş vurdu sevdiğim mezarının taşına

Sarışın neş'eli şen bir yıldıza.

Değerli saz şairi şarkışlalı Âşık VEYSEL ŞATIROĞLU, COLUMBIA plâk şirketinin misafiri olarak İstanbul'a gelmiş, gerek radyolarımızda, gerekse memleketin binbir köşesinde en çok beğenilen beş türküsünü plâğa okumuştur. COLUMBIA bu beş türküden üç plâk meydana getirmiştir. Her plâktan binlerce adet hazırlanmaktadır. Bunlardan siz de birer tane alabilmek için şimdiden plâk mağazalarına sipariş veriniz.

Sonra bu plâklardan bulamazsanız COLUMBIA plâk şirketi mesuliyet kabul etmeyecektir.

TÜRK FOLK LOR ARAŞTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ

Kasım 1950

İÇİNDEKİLER:

Hukuk Folkloru	Prof. Dr. FINDIKOĞLU Ziyaettin Fahri
Kitaplar Arasında: «Susmuş Saz»	M. Halit BAYRI
Halk Sanatında Turna	Mahmut R. GAZİMİHÂL
Kul Hüseyinin Yaş Destanı	Cahit ÖZTELLİ
Folklor, Böyle Olmaz	Faruk N. ÇAMLİBEL
Türk Halkbilgisi Derneği Kongresi Toplanıyor	T. F. A.
İlgün Çocuk Oyunları: Taş Oyunları ve Çeşitleri	Fehim ÇAYLI
Kütahyalı Çöğüre Ait Yeni Bir İnceleme	Sadık UZUNOĞLU
Oyalı Yaşmak	Afif EVREN
Saz Şairlerimizden Yuyufelili İkrarı	Mehmet Gökalp ALADAĞ
Ayın Folklor Olayları	İhsan HİNÇER

Sayı : 16

Kuruş : 25

SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN MES'UL MÜDÜR: İHSAN HİNÇER

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİNİ FİLEN İDARE EDEN: İHSAN HİNÇER

SAYI: 16

KASIM 1950

YIL: 2 - CİLT: I

=> Hukuk Folkloru

Yazan: Prof. Dr. FINDIKOĞLU Z. Fahri

yürüyerek yazılı ve yazısız kanunlardaki benzer meselenin folkloru ile işgal eylemeleri yalnız nazariyece değil, amelî bakımdan da faydalı olacaktır.

Son ilim terminolojisi bu müesseseye, yani akraba arasındaki cinsi münasebet yasağı işine (Exogamie - Eksogami) adını verdi. Az zamanda (Eksogami folkloru), geniş tetkikler sahası haline aldı. Bilhassa İngiliz sosyoloğu Frazer ile Fransız içtimaiyatçısı Durkherin, Türk mütefekiri Gökalp'a ait olanlar pek iyi kavramışlardır. Onların kaynağını kavradıkları eksogamiyi, tarih boyunca takip etmek hususunda da Schmidt ile Koppers'in vukuf sahibi olduklarını da itiraf etmek lazımdır.

Bunlardan iki evvelkisinin, Frazer ile Durkherin'in fikirlerini tecrübi sosyoloji araştırmaları için emsalsiz bir reel sahası olan Türk ülkelerinde (1), bu arada Türkiye'nin muay

(1) Bu maksatla 1940 da İstanbul Hukuk Fakültesinde içtimaiyat dersini takip eden talebelerin kullandıkları metod ve ele geçirdikleri maizeme, İngiliz sosyoloğu Frazer ile Fransız içtimaiyatçısı Durkherin'in yukarıda bahis mevzuu olan nazariyelerine bir lâhika teşkil etse yeridir. Bu malzemeyi ele geçirmek için hukuk talebelerinin kullandıkları metod Fransız sosyoloğu Le Play'nin monografi usulünden de mühimdir. Bu meselede üzerinde durulacak sualler bir liste halinde tertip edilmiş, İstanbul Üniversitesince neşredilmiştir. Bak. Fındıkoğlu: İçtimaiyat dersleri anketleri, 1940, Sf. 12.

Bundan evvel okuyucularımın dikkatini folklorun yalnız edebiyat sahasına aid olmadığı noktasına celbetmiş idim. Gerçekten, folklor bütün içtimai meseleler için bahis mevzuu olabilir. Hakikî bir cemiyet âlemi de önce folklorik bilgi ile başlar. Keza gerçek bir tarihçilik de, tarihten önceki devirlerin yazılı olmayan tarihçiliği - ki vesikaları folklorlarda yaşar - ile alakadar olmalıdır.

Edebiyat folkloru, esasen yalnız manzum mahsullerden ibaret addedilmezse, diğer folklor malzemesini de ihtiva eder. Çünkü folklor, tarifi icabı, henüz cemiyet müesseselerinin farklılaşmış bulunmadığı devirlerin kültür tezahürlerinin yekûnudur. İçtimai müesseselerin hamurunu folklorun eşsiz eli yuğurmuştur. İngiliz folklor âlimi Frazer'in dediği gibi bu müesseseler o elin tesiri olmaksızın ne vücud da gelebilir, ne de gelişir, bugünkü hali gösterebilirlerdi.

Hukuk, basit görüşlü kimseler için yazılı kanunlardaki maddelerden ibarettir. Fakat asıl hukuk, hukukun kaynaklarından en mühimi olan örf ve âdetlerde mündemiçtir. Örf ise, folklor mahsullerinin en mühimidir. Her hukukî müessesenin, mutlaka, kendi folkloru ile izah edilmesi bu yüzdendir.

Son zamanlarda folklorcularla sosyoloğların müşterek bir tetkik konusu olmak üzere akrabalar arasındaki cinsi hayat ve evlenme münasebetleri ele alındı. Birçok folklor âlimleri şu veya bu fikri ileri sürdüler. Türk folklorunun ve Türk hukuk âleminin de bu yoldan

~~~~~

«Türk Halkbilgisi Derneği» İ. Heyeti
Başkanlığından

Senelik kongremiz; 18/Kasım/1950 cumartesi günü Çemberlitaştaki İstanbul Muallimler Birliği binasında yapılacaktır. Azalarımızın teşrif etmeleri rica olunur. Konuşulacak işler aşağıdadır:

- 1 — Yıllık İdare K. raporu,
- 2 — Yıllık mürakabe raporu,
- 3 — Nizamname tādili,
- 4 — Yeni İdare Heyeti seçimi,
- 5 — Dilek ve temenniler.

Toplantı saati: 16

~~~~~

yen içtimali muhitlerindeki müşahedelerle tahkika tâbi tutmak mümkündür. Türk folkloru, bu müşahedeleri elde etmek için muhtaç olduğumuz metodolojik rehberlerden biri olabilir.

Filhakika bugünkü Türkiye, muhtelif hukuki örf ve âdetler için olduğu gibi eksogami ile herhangi bir suretle alâkâli hâdiselerin araştırılması ve nazariyelerin tezkip veya teyid olunması için baş vurulacak bir hazinedir. Sosyolojik anketler yapan birkaç hukuk talebesinin Maraş, Samsun, Bursa, Alanya, Giresun... ilh. gibi şehirlerde ve bu şehirlerin civar köylerinde yaptıkları araştırmalar, muhtelif eksogami nazariyelerinin bilhassa Frazer ve Durkherin nazariyelerinin işine yarayacak malzemeleri ihtiva etmektedir. Meselâ kaideye tecavüz neticesinde «canlı veya cansız tabiatın kısırlığı», itikadi bu malzeme arasında da mebzulen mevcuttur. Bursa'lı bir kadın bugünkü aile eksogamisine riayetsizlik neticesinde doğan çocukların «dilsiz, topal, kör olacağını, Allahın bunlara çocuk vermeyeceğini, kazançlara kesad geleceğini» anlattıktan sonra anketi yapan talebeye şöyle diyor: «Man sus Allah saklasın, başımıza taş yağar, Allah köyümü zü yerin dibine geçirir. Bazı seneler âfet halinde gelen yağmurlar niçin geliyor bilir misin? Birisi sulara bir piç atıyor da onun için. Ya iki kardeşden hasil olan bir çocuk dünya yüzüne çikarsa ne olur?»

Allah birbirlerine kötü gözle bakan yakınları kör eder. Böylelerini taşla gömmeli (1). Biraz okumuş birisi Kur'an'ın «Hürriyet» ile başlayan âyetini okuyor. Alanyada yapılmış bir anket bu araştırmada zikredilen şu mâni, hâdisenin edebî hayata nasıl aksettığını göstermek itibariyle mânalıdır:

**Köprünün altı dere
Baytarın evi nere?
Baytar kızını seviyor
Ayıp Günah kim sora?**

Bir başka mâni âdeti eski klan eksogamisinin yarı ölü, yarı canlı bir nişanesini yaşatmaktadır denebilir:

**Ay doğmuş yapısına
Gün doğmuş kapsına**

(1) Bk. U. Ş. Anadolu'da eksogami âdetleri, Köye Doğru mecmuası, 1943, sayı: 66.

Adam âşik olur mu Kapı bir komşusuna

da da aynı kanaatler elde edilmiştir. İki taraftan biri muhakkak bir felâket ile karşılaşır. Kur'anın yasağını dinlememesinin cezasını çeker, mahşerde rahat yüzü görmez. Şayet bir çocukları olursa herhalde çarpık, hayvan gibi bir şey olur (1).

Giresunda toplanan cevaplarda da «Yakın akraba arasında evlenme ve cinsi münasebetin aile ocaklarında bereket bırakmadığını, ocakları söndürdüğü (2)» telâkkisi yaşıyor.

Maraş köylüleri arasında da aynı telâkki mevcuttur: «Allah böylelerine iyi gözle bakmaz, başları felâketten kurtulmaz, çocukları olmaz, olsa bile topal olur (3)». Bütün bu telâkki ve tasavvurların, çok eski ve unsurları orta Asyada bulunan bir Türk ekzogamisi ile alâkâli şüphesizdir. Bir anketçinin karşılaştığı Kur'anî müeyyide bile, kavmi Türk an'anelerinden kuvvet alarak yaşamış ve tesirini göstermiştir. Çünkü Frazer'in dediği gibi içtimali, ailevi hayatımızın nizamı, en iptidai cemiyetlerdeki Tabularla mümkün olmuştur. Zira Tabulama amelîyesi, «Cemiyet için daima bir emniyet vasıtasıdır (4)». Durgherin'de de görülen bu Tabu telâkkisi, şey gibi cemiyette yaşayan bu itikadlarda pek güzel görülmektedir.

Folklor araştırmalarının verdiği bu gibi neticeler, eksogami hukukcuları tarafından alâkâli ile karşılanmakta, hattâ insan tabiatı üzerinde felsefi muhakemeler sarfeden feylesoflar tarafından da gözönüne alınmaktadır.

Eğer bu sahifelerde Türk folklorcularının çeşitli hukuk konuları hakkındaki halk telâkî ve itikadlarına dair yazılar görülürse, bunların yalnız Türk hukuk tarihi için değil aynı zamanda umumiyetle örf ve âdetler zaviyesinden de faydalı olacaktır. Garb âlimlerince hemen tercüme edilerek milletlerarası bilgi kaynakları arasına sokulacağına da itimadımız vardır.

F. Z. Fahri

(1) Bk. Kemal Hakkı: Anadolu'da eksogami âdetleri, II, Köye Doğru mecmuası, 1943.

(2) Bk. Selâhaddin: Anadolu'da eksogami âdetleri, III, Köye Doğru mecmuası.

(3) Bk. Abdi: Anadolu'da ekzogami âdetleri, IV, Köye Doğru mecmuası.

(4) Bk. G. Frazer: La tache de Psyché, 1914, Sf. 38.

Kitaplar Arasında:

“Susmuş Saz,”

Yazan: M. Halit BAYRI

Çok değerli arkadaşım Hamid Zübeyr Koşayın son defa neşrederek bir nüshasını da bana armağan etmek lütfunda bulunduğu küçük, fakat dikkate şayan eser, «Susmuş saz» hakkında aylardanberi birkaç satır yazmak istiyorum. Kitabı her okuyuşumda bu arzu, içimde tekrar canlanıyor, alevleniyor, sabırsızlanıyorum. Ancak nedense kalem bir türlü harekete geçmiyor. «Halkın sesi, hakkın sesidir» derler, ben de saz şairinin sesi de halkın sesi ve şu halde biraz da hakkın sesidir. «Susmuş saz» bir âşik- tan bahsettiği için, bu eserden halkın sesi yükseilirken, bir taraftan da hakkın sesi aksediyor.

Hamid Zübeyr Koşay, «Susmuş saz» a şu sözlerle başlıyor: «Susmuş sazda bir halk şairinin nasıl meydana çıktığı ve nasıl yetiştiği bir hikâye çerçevesi içinde gösterilmiştir. Bu, Efkârî'nin gerçek hayatı olup içindeki koşma ve semaller kendisinindir. Yurdun ufuklarında birer şihap veya kuyruklu yıldız gibi parlak iz bırakarak sönen yüzlerce halk şairi arasında bir tanesini tanıtmak için, âlemin alışılmış ağır üslubunu seçerek bir monografya da yazabilirdim. Ben, yerde yatan kıymetli bir taşın kaş yapmak istedim ve ona süslü bir mahfaza hazırladım.»

Sayın Hamid Zübeyr Koşayın bu sözlerinde anlaşılıyor ki, «Susmuş saz» ın konusu, âşik Efkârî'nin gerçek hayatıdır. Eserde görülen koşma ve semaller de, yine bu saz şairinin mahsulleridir. Âşik Efkârî acaba kimdir? Bu soruya cevap aramadan önce şu noktayı açıklayalım:

Saz şairleri, Anadolu'da yarı kutlu tanınmış birer yaratıkta. Adlarının etrafında toplanan menkabelerle gerçek yaşayışlarının yürüyüşü unutilan saz şairleri, bu mübarek ülkede birer veliden farksız görünürler. Ellerindeki kırık sazların taşkın ahenginde, kalblerinin aşk, hicran, ızdır duyularını saklayan bu şairlerin yüzleri biraz üzgün ve zayıf, sesleri biraz titrek ve yorgundur. Fakat içlerinde kopan fırtınaların çığlığını aksettiren sazlarla bunların diyar diyar dolaşan hayalleri önünde halk vecde gelir, coşar, taşar, yerinde duramaz olur, susayan gönüllerinin feryadını onların sazlarında canlanmış göreyek hayatının

bilmeceğini çözmeğe uğraşır, onlara yalnız saygı ve sevgi göstermez, aynı zamanda tapınır da...

Saz şairleri, Anadolu'da hem ümit, hem de tesellidirler. Basık köy odalarının karanlık köşelerinde boğulan nice istekler, ihtiraslar, hummalar, sevinçler, saz şairlerinin önünde onların sazlarla birlikte uyanır; o zaman hissedilir ki, saz şairleri, Anadolu'nun durmayan acılarını, sonsuz çarpınışlarını, unutulamayan matemlerini, solmayan ümidlerini, uçsuz bucaksız sevinçlerini, kendi acılarında, ıztıraplarında, matemlerinde, ümidlerinde, sevinçlerinde terennüm ediyor. Anadolu, asırlardanberi ruhunu, saz şairlerinin destanlarında, koşmalarında, türkülerinde dinliyor. Onun için saz şairleri, Anadolu'nun her cihetinde, büyük ve küçük şehirlerinde, kasabalarında ve köylerinde bilinen birer hüviyet, belli başlı birer şahsiyetlerdir. En âsi ruhlu, en kayıtsız, en sert köylüler bile, saz şairlerine en gizli yerlerinden bağlanmışlardır.

Anadolu'nun hayatında saz şairlerinin önemli vazifeleri vardır: Anadolu'nun bin türlü felâketle yanan ve bin türlü sevinçle çarpınan kalbinin dili, yahut dilmacı olmak; Anadolu halkı saz şairinde işte bu dilmacı bulmuştur. «Bu sebeble Anadolu'da saz şairleri, birer peygamber değilse bile, birer velî ve bu sıfatla en büyük teselli ve ümidlerdir. «Âşik Efkârî acaba kimdir?» diye sorarken, işte her şeyden önce bütün bunları hatırlamak, ondan sonra Âşik Efkârîyi tanımağa çalışmak lâzımdır.

«Susmuş saz» da bir hikâye çerçevesi içinde anlatıldığına göre, Âşik Efkârî'nin asıl adı Âdem, soyadı Şentürk'tür. Babası Yusuf, büyük babası Mehmed, dedesi Mustafa Bayraktar, anası Şavşatlı Yüzbaşoğullarından Hasan Efendinin kızıdır. Hamid Zübeyr Koşay, bu kadının adını kitapta göstermemiştir.

Mustafa Bayraktar, Suriyede Kamışlı mevkiine yerleştirilen iskân Türklerindedir. Bu adam, gençliğinde Ardanuç Liva kumandanı Rıza Paşanın hizmetine girmiş, Çoruhta evlenmiş, Receb ve Mehmed adlarında iki oğlu olmuştur. Mustafa Bayraktar sıra hasretine tutularak bir fırsatta Şama dönüşünde, ulemeden bir zatın tavsiyesi üzerine Kamışlıda yerleşmeğe karar vermiş, fakat karısı Ardanuçtan ayrılmaya ve

Halk Sanatında Turna

Yazan: Mahmut R. GAZİMİHA

Divan edebiyatında «Kuş» sevgisinin hemen hemen bülbüle inhisar etmesine karşılık, keklük, guğuk, karakuş, kumru, leylek gibi türlü kanatlılarla alâkalanmış halk türkülerimiz bütün bir yığın teşkil ederler: Teşbih kasıtlıya kuşa yer veren türküler, muayyen bir kuşu terennüm eden konular, veya avcı türkülleri.

Turna kuşuna gelince: onu avlamak pek güç ve dediklerine göre: **Turnayı gözünden vurmak** bir mesele ise de, halk turna avcılığını çokluk meşum sayarmış; kıyamadan ona silâh çevirenlerin bulunduğunu düşündükçe yararın sızısını gönlünde paylaşmış:

**İnme turnam, inme sen bu pınara
Avcı tuzak kurmuş, var yolun ara
Cümlemizin için Mevlâm onara**

**İki turna gördüm akli karalı
Avcı vurmuş sağ böğründen yaralı**

Kamışliya gitmeğe razı olmayarak küçük oğlu Mehmedle beraber Ardanuçta kalmıştır.

Babası, büyük oğlıyla beraber Kamışliya gittikten sonra Ardanuçta anasile başbaşa kalan Mehmed Bayraktar, büyüüp evlenmiş, doğan oğluna Yusuf adını vermiştir. Mehmed Bayraktar ve oğlu Yusuf, Ardanuç'un Yolüstü köyünde uzun müddet rençberlikle geçinmişlerdir. Âşık Efkârî, işte bu köyde rençber Yusuf Bayraktarın sulbünden dünyaya gelmiştir. Şairin babası, anası ve cedleriyle hayata adım atışına aid hikâyeye budur.

Küçük Âdem ve geleceğin Âşık Efkârî'si, Yolüstü köyünde azçok tahsil görerek büyümüş, on sekiz yaşında ve 1330 senesinde aşk badesini içerek türkük yakmağa başlamış, bu suretle çevresinde büyük bir şöhret kazanmış, birkaç yıl sonra da sevdiği bir kıza evlenmiştir. Fakat Âşık Efkârî'nin meş'ud günleri çok devam etmemiş, karısı birdenbire hastalanarak ölmüş, bunun üzerine şair de, teselli aramak ve acılarını susturmak niyetiyle gurbete çıkmış, yurdâ açılmıştır.

Âşık Efkârî, şehirden şehire geçerek, kasabadan kasabaya atlayarak memleketin bir çok köşelerini gördükten ve hayli dolaştıktan sonra, tekrar köyüne dönmüş, doğduğu yerde bir müddet daha yaşamış, hayatının sonuna doğru

O da bencileyin bahtı karalı

«Halk nazarında turnanın düşmanı kuzgun dur ki **kara kuş** da denir. Kuzgun veya başka bir düşman tarafından yaralanıp yere düşen turna, ele geçerse gözleri yaşararak ağladığı görülür, teessürü insan teessürüne benzer.»

Halk turnayı **avcı eliyle vurulmuş** değil birbirlerini aşk sahnesinde avlıyorken göremeyi tercih etti: **Turna Barı** işte bu alâkadan doğdu. — O, halk nazarında bir gelin gibidir, çünkü tellidir: sabah ve akşam saatlerinde geçerlerken güneşin meyilli şuaları altında kanatları pırıl pırıl yanar; bu yüzden «Kanatlanı telli turna» diye anılır. Yüksek endamlı seranını ilk defa Pasin ovasında uzaktan gördüğüm zaman hayran kalmıştım.

Aşk ve göç kuşu olarak: gurbetteki gömü dertlilerince kalb münakalelerinin en sadık postacı turna addedilmiştir. Çağatay şiirlerinde

yine gezmek, dolaşmak ihtiyacını duyarak sazı omuzunda yola koyulmuş, bu arada Konya'ya da uğramış, büyük Mevlânâyı ziyaret etmiştir. Ancak zaten ihtiyar olan âşık, uzun yolculuğunun verdiği yorgunlukla hastalanmış, memleket hastahanesinde tedavi altına alınmışsa da, çok geçmeden gözlerini hayata yumuşuştur.

Hamid Zübeyr Koşay, «Susmuş saz» da bu güzel, canlı ve çekici hikâyeyi, kudretli ve hassas kalemile pek iyi anlatmış ve eserini Âşık Efkârî'nin şiirleriyle de yer yer süslemiştir. Öyle ki, hikâyeyi takip eden ve şiirleri okuyan herkes, Âşık Efkârî'yi karşısında canlanmış buluyor ve onun macerası ile içi dolarak coşkunlaşıyor. Bundan dolayı ben «Susmuş saz» bir defa, iki defa değil, vakit ve fırsat buldukça tekrar tekrar ve seve seve okudum ve her okuyuşumda Âşık Efkârî'yi biraz daha kavradım ve Hamid Zübeyr Koşayın o temiz, samimi, hareketli üslubunun ve sihri ifadesinin hayranı oldum.

Acaba bu tarzda eserler, memleketimizde niçin daima yazılmaz, niçin böyle tek kalar? Hamid Zübeyr Koşayın velûd kaleminden bu türlü mahsuller almak bundan sonra da nasıldır olursa, bundan duyacağım sevinç herhalde az olmayacaktır, sanırım.

ki yerinden işte pek eski bir örnek (1):

Gök yüzünde katar uçan turnalar.

Haber biring' mening' yârim aman mı?

Turnanın sevgiliye haber götürüp cevap getirdiğine Anadolu'lu da şair gönlüyle aynı kuvvette kaildir:

İnme turnam inme haber sorayım

Kanadın altına name sunayım

Nazlı cânanımdan haber alayım

Katar katar olmuş gelir turnalar

Eğrim eğrim ne hoş gelir turnalar

İki turnam vardı akli karalı

Birin avcı vurdu kanat yaralı

O da benim gibi bahtı karalı

Doğru bir katere gidin turnalar

Benden yâre selâm edin turnalar

Şu kıtalarda onun konak konak katlandığı gurbet yolculukları ne samimi bir dille anlatılıyor:

Turnalar turnalar eğlen turnalar

Size bir sözüm var dinlen turnalar

Benden yâre selâm eylen turnalar

Oleis göllerine inin turnalar

Olaçın altından erkeñ sökülün

Sâkilerden inen hanâ dökülün

Karakuşlar azgın derler sakının

Hasankalesine inin turnalar

Hasankalesinden tellerin ara

Dertli âşıkların hatırın sora

Turnam ihmal etme Tokad'â uğra

Nigsar ovasına konun turnalar.

Kalkın turnam kalkın kalkın havaya

Kemah'ta dedeler çıktı duaya

Çilhoroz Dağına, Hasan Ova'ya

İner gider yaylasına Bingöl'ün.

Turnalar turnalar telli turnalar

Size bir sözüm var inin turnalar

Benden yâre selâm idin turnalar

Yemen illerine konun turnalar.

Göçülerinin sırrı nice kıtalarda bazan çok daha iraklardan dolaştırılır. Göçmen kuş, haberci kuş, «başı kepezli, tüyü yeşilli, gözü kırmızı» nazlı kuş olarak turna, halkın gönlünde işte böylesine köklüdür.

Kâşgarlı Mahmud'un sözlüğünden tutunuz da, Altay, Uygur lehçelerinden batı Türkçesine kadar onun her yerdeki Türkçe adı hep **turna'dır**; başka hiç bir müradifi yoktur. Altaylardan Balkan dağlarına kadar asırlar boyunca sevgiler taşıyıp durmuştur. Bey ve dümdarları

arasında asker gibi saf saf, kol kol katarlanışları, ve hele karakuş veya «alaca fellâh» gibi düşmanlarına karşı yığıtçe savaşlarla de er milletlerin ayrıca sevgisini kazanmıştı. Ötüşünün boru sesini andırması «asker kuş» olduğu telâkkisini büsbütün kuvvetlendirmiştir (2).

Turnalar mutedil iklimleri tercih ettiklerinden oralarda konar göçerler. Kuzeyli zoologların onun hususiyetlerini bütün incelikleriyle öğrenilemek için seyyahların hâtıralarını beklemek zorundaydılar. Bazı cinslerinin insan topluluklarıyla pek kolay ünsileşebildiğini, hattâ o topluluğu arar gördüklerini zamanla keşfettiler; makbul cinsinin rakseder gibi tavrı, eda ve oyunlarla güneyli yerlilerin eski zamanlardanberi dikkatini çektiğini geç söylediler. **Z. Gerbe** diyor ki: «Turnalar bilhassa sabah ve akşamları bu işle meşgul olurlar. Halkalanarak, veya saf saf sıralanarak, kimi de karışık halde kümelenecek, birbirleri etrafında kalırsular, dans ederler. kendi mihverleri üzerinde dönerler, karşılıklı ilerler, birden dururlar, boyunlarını ileri iter, geri çeker, indirir, kanat yayar, âdetâ türlü selâm tavırları takınırlar; — bir kelime ile — tasavvuru mümkün en maskaraca mimiklere koyulurlar. Hemen daima da bu cilveleşmeleri havalardaki başka cümbüşler takibeder.» Turnaların fırlarca havalanı, sıraya giriş, göçüş, veya yerde uyurken aralarından birinin belirli vâdelerle nöbet bekleyişi, v.s. gibi halleri hakkında batı ansiklopedilerinden bilgi edinilebileceği için, dansçılığı belirten yukarıki satırları almakla yetindim. Filhakika doğumuzun **Turna Barı** da işte o sevimli oyunlardan mülhem oldu.

Dadaşların Bar halkasından ayrılan iki bardaş (3), biri erkek turnayı diğeri dişisini

(1) Beyitte geçen sözlerden **Biring**: verin, **Mening**: benim demektir.

(2) Turnanın lâtince adı olan *Grus* kelimesi ve ötüşünü anlatırken kullandıkları *gruo* tâbiri **taklitçi** sözlerindedir (*Gurrr*). **Turna** adı da *turr* diye ötümesinden alınmış olsa gerektir. **Etimolojisi hiç kimsece aranmadığı için bunu serbestçe yazıyorum.**

(3) (...Da+aş) ve (...de+eş) eki olan **Türkçe** kelimeler için bakınız: **B. Caferoğlu**, Türkçede «Daş» lâhikası, İstanbul 1929). «Barda eş» demek olan **Bardaş** sözünün bir zamanlar pek yaygın olduğuna delâlet eden izler vardır: **Yenice, Boldan (Denizli) semtinde**, «Oyun başla-

temsil ederek oyuna girerler. Muşakanın tür-lü safhalarını taklide koyulurlar.. Oyunun ayrı bir havası vardır.

Bir an için yayladan ayrılıp daha doğuda-ki dağlıklara yönelim: Kars'ta hâlâ fazlasile sevilen Karabağ'ın **Ceylânî Oyunu** dağlı oyunlarından hoş bir örnektir. «Yürüyüşü ceylân yürüyüşüne; âni duruş figürlerinde göğüs gererek vaziyet alışını bir geyiğin kaya tepesindeki gergin güzel duruşuna benzediğinden ceylânî denilmiştir; vücut pozları itibarile emsalsiz bir oyundur.» (1). — Asya bozkırlarında görüldüğü geyik, turna ve hattâ balık taklitli oyunları meşhur seyyah **Dr. M. P. S. Pallas** henüz XVIII. asrın ortalarında batıya tanıtmıştı. Hayvan taklitli oyunların umumiyetle çok eski olması gerekir.

Sözümü son bir defa daha Doğu Karadenizin bölgesik balıkçı veya gemici oyunlarına in-tikal ettirerek bitireceğim: **Titreme horonu** gibi **Sallama** horonunun da sarsıntılı figürleriyle yalı bölgesinde (Borçka, Hopa çevresinde) re-vaçta kaldığına dikkati çeken Bay Kasım Ül-gen, **Deli Horon** denilen tipin şöhretinin bilâkris Artvin tarafında da yaşadığını, hattâ canlılığına binaen bunun âhiren «Coşkun Çoruh» di-ri de vasıflandırıldığını belirtiyor. Fakat, de-ğerli kitabında o oyun münasebetile bize ya-kalattığı güzel bir ip ucu pek başkadır: Oyunun figür değiştirme yerlerinde verilen kumanda nidalarından biri «Alassiya!» imiş (2). Çok iç-erlek yerlerde bile yalı oyunlarının tabiatle il-gili karakterlerini koruduklarına bundan daha sağlam bir delil olamaz. Çünkü, Alassiya tâbirin- nin İtalyanca (Cenevizce) aslı **Alla scia** olup, Heyamola, Heyayisa, Siyamola gibi «atik Vene-dik lisanından kalma» gemici tâbirlerinden

madan önce iki arkadaşın oyuna girenleri seç-mek için sözleşmesine» Bardaş denir. (S. D. D.); yani Fransızın partenaire dediği şey olur. Kır-gız sözlüğünde de Baardaş veya Baarlaş sami-mi dost demektir (Baardaşmak = dost olmak). Bu izlere nazaran Bar oyunundan hâtıralara **Toroslar'dan Altaylar'a** kadar pek geniş ülke-lerde rastlanması mümkün olabilecek demektir. Barlarımızın sahası doğu sınırlarımızı aştığını bi-liyoruz. Fakat **Hazar'dan ötesi** meçhulümüz-dür. Asyanın bazı «Şamanlık» bölgelerinde şa-manın ved içinde kaldığı çift derilî ufarak da-vula Bar veya Par denildiğine göre, o davul o-yununun da Bar oyunu sayılması gerekir. (Ge-lecek yazım bu Bar davuluna hasredilmiştir.)

olduğunu eski lûgatlerimiz tespit etmişlerdir (3). (Pazar ilçesinde «Yisa» adlı ve erkeklerle ma-bus müstakil bir horon bulunduğuına dikkati çekelim). **Alassiya**, sandalı tersine kürekle ge-ni alıp siya ettirmekte kullanılır. Filhakika, adı geçen oyunun bu figüründe de «daire artık er-velki istikametinin aksine gitmeğe başlamış» bulunur (Aynı eser, sf. 132). Böylece Doğu Ka-radenizdeki esas oyunların kayıçılık ve de-niz avcılığı gösterileri sayılmaları gerektiğine bir kere daha inandırılmış oluyoruz. İnceleme-ler ilerledikçe kanaatlar daha da kuvvet bul-a-caktır. Hamsinin ölüsünü bile tavanın kızgın yağ deryasında kalgitan deniz uşağı nüktecil-iğinin, horanın vecdine gömüldüğü ciddi an-da ve türlü gündelik hâtıraların coşkunluğunu yaratacağı kendiliğinden anlaşılır.

Denizcilikten mülhem folklorun Doğu Ka-radenize inhisar etmediğini son söz olarak ilâ-ve edelim: meselâ Sinop'un gemicilikten kalma bahşış toplama âdetlerinden olarak **Helasa** ların kapı kapı söyledikleri beyitlerden işte bir örnek:

Bir gemin var üç direkli Tayfası aslan yürekli
Küreke çekerler yürekli Heyamola, Yusaa! (4)

(1) Kasım Ülgen, Doğu Anadolu Oyunları (Kars Halkevi yayını, 1944, kitap II, sf. 21).

(2) Aynı eser (kitap III, sf. 132).

(3) Ş. Sami merhum gibi bir iki lûgatçımız bu tâbirlerin Eyyam ola, Ey ya moli, Hey ya ese, Al aşağı gibi Türkçe nidalarından hristiyan kayıçıklar diliyle bozularak peydah edildiklerini düşünmüşlerdir. Fakat, Malazgirt zaferin-den sonra yalılara ulaşmaya başlayarak XIV. asırdan itibaren denizlere açılan Türklerin as-lında deniz adamı olmadıklarını, göl ve nehir bahkllarile küçük gemi, kayık ve sal gibi vas-talardan fazlasını tanımadan Akdenize ulaştık-larını unutmamak lazımdır. Sandaldan kadur-gaya kadar nice boy boy gemi cinslerini ve büt-ün bir denizcilik sanatını Venedikli ve Ka-talanlardan şaşılacak kadar kısa bir zamanda öğrenip eski kurt korsanları al aşağı ettiler. Gemi isim ve terimleri ve yığınla balık adları işte bu yüzden yabancı kelimeler halinde kısa bir zamanda dilimize doldular.

(4) M. Şakir Ülkütaşır, Sinopta ramazan ve bayram âdetleri (Türk Halkbilgisine Dair Araştırmalar, Eminönü Halkevi yayını 1938): Helasa, Yaleyisa gibi tâbirlerin halk etimolojilerinden bu değerli yazıda da bahsedilmiştir.

⇒ Kul Hüseyinin Yaş Destanı

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Kul Hüseyin hakkında esaslı bir bilgimiz yoktur. Eski mecmualarda bu ad ile kayıtlı şiirlere rastlanıyorsa da şimdiye kadar kaili veya kailleri pek az dikkati çekmiştir. Merhum **Sadettin Nüzhet (Bektaşî Şairleri)** inde dört deyişini, **Ziya Gürel (Ülkü sa. 27)** de bir tet-kik yazısı ile beş parçasını yayınlamıştır.

S. Nüzhet, Kul Hüseyin hakkında bilgi vermiyorsa da Kul Himmet dolayısıyla yaşa-dığı zamanı gösteriyor. Bu cihet A. Gölpınarlı-nın (Pir Sultan Abdal) eserinden de anlaşılıyor. Yalnız Gölpınarlı'nın vardığı neticeye göre Pir Sultan Abdal 17. değil 16. asırda ya-sadığından Kul Hüseyin'i de 16. asır şairlerin-den saymak icabediyor.

Ziya Gürel yukarıda adı geçen tetkikinde (Bektaşî Şairleri) ndeki bazı yanlışlıkları işa-ret ettikten sonra yeni deyişlerini yayınlamak sureti ile Kul Hüseyin hakkındaki bilgileri bir adım daha ileri götürmüş oldu.

Biz de bugün eski bir cönkten aldığımız bir destanı veriyoruz. Şurasını kaydetmek lâ-zımdır ki yayınlanan şairlerin hepsinin Kul Hüseyin'e aidiyetini iddia etmek güçtür.

Aşağıdaki destanı Zile'de bulunmuş bir cönkten aldım. Malûm olduğu üzere Pir Sul-tan Abdal'ın köyü Banaz, Zile'ye yakın olup bu muhit te Alevi-Kızılbaş dairesindedir. Zi-le'de bulunan cönklerde Pir Sultan'ın şiirleri-ne çokça rastlanmaktadır. Bu bakımdan onun zamanında yaşamış olduğu anlaşılan Kul Hü-seyin'e aidiyeti daha ileri bir ihtimal olarak düşünülebilir.

Küçük tefrikamızda hiçbir hususi görüşün ispatına çalışmadık; sadece vakıaları olduğu gibi tespitte gayret ettik. Bay Kasım Ülgen gi-bi folklor meraklıları «tabiatın halk sanat ve-rimlerindeki tesirleri» maddesini bundan böyle daha zengin misallerle belirtmeye çalışırlarsa bedihiyattan olan kanaatler daha belgeli bir su-rette izah edilebilmiş olur. Bir metot maddesi halindeki halisane dileğim işte budur. Yazıla-rımın yarınki sistemli folklor çalışmalarına kü-çük bir hazırlıkçı yardımda bulunmaktan baş-ka bir iddiası olamaz. **M. R. GAZİMİHÂL**

Âdem oğlu dünyaya gelince
Taze açılmış fidana benzer
Bir yaşına kadem basınca
Bülbül gibi şakır gülşene benzer

İki yaşında kalkar oturur
Üç yaşında açık ma'nalar getirür
Dört yaşında hamaylisin götürür
Beş yaşında bağ-ı bostana benzer

Altısında fehmeder düşünü
Yedisinde düşürür dişini
Sekizinde fehmeder işini
Dokuzunda mah-ı tabana benzer.

On yaşında taze güldür kokulur
On birinde gül gibi açılır
On ikisinde boy gösterir seçilir
On üçünde selvi revana benzer

On dördünde mahbubluğu çağıdır
On beşinde gören akın dağıdır
On altısında sanki cennet bağdır
On yedide kaşlar kemane benzer

On sekizde fehmeder ârını
On dokuzda gözedür şikârını
Yirmisinde kimse bilmez sırrını
Ta'limin almış şahana benzer

Yirmi beşinde bir hoşça görünür
Otuzunda akan sudur durulur
Otuz beşinde meclislerde anılır
Yarına karışmış irfana benzer

Kırk yaşında gazel gibi bağlarda
Kırk beşinde günahların ağlarda
Ellisinde Suphana bel bağlar da
Yüklenmiş yükünü kervana benzer

Elli beşinde ettikleri düş olur
Altmışında pîrlik gelür kış olur
Altmış beşinde gözleri yaş olur
Dağ başına çıkmış günsana benzer

Yetmişinde ağır iner dizine
Yetmiş beşinde duman çöker gözüne
Sekseninde kimse bakmaz yüzüne
Baykuş oturmuş virana benzer

Seksen beşinde beli bükülünce
Doksanında defterin dürünce
Doksan beşinde ömrün serince
Bir ömrü savrulmuş harmana benzer
KUL HÜSEYİN yüz yaşına varınca
Heman hâkile hâk olup yeksane benzer

“Türk Halkbilgisi Derneği, Kongresi

18/KASIM/1950 CUMARTESİ GÜNÜ ÇEMBERLİTAŞTA, İSTANBUL
MÜALLİMLER BİRLİĞİNDE YAPILIYOR.

İlk defa 1927 de Ankarada teşkil edilen, sonradan faaliyeti duraklıyan ve 1947 de tekrar kurulan (Türk Halkbilgisi Derneği) nin 1950 kongresine takdim edilecek olan İdare Heyeti raporunu neşrediyoruz.

Muhterem arkadaşlar!

İstanbulda mevcudiyetinden bahsedilmeyen 700 kadar dernekten biri de (Türk Halkbilgisi Derneği) dir. Derneğimiz, 1927 de Ankarada kurulmuş, 1943 de Türkiyedeki bütün kültür teşekkülleri gibi (Halkevleri) ne sokulmuş, bu suretle müstakil mevcudiyetine nihayet verilmiş idi. 1947 de yeniden teşkil edilen derneğimiz, aradan geçen üç sene içinde gereken faaliyeti göstermemiş olmakla müteessirdir.

İstanbulda 700 derneğin mevcudiyetinden ve bunlardan birisinin de derneğimiz olduğundan bahsederken hemen bütün derneklerimizin muztarip oduğu bir hastalıktan bizim de müteessir olduğumuzu söylemek isteriz. Bu hastalık; umumun alâkasızlığıdır. Maamafih bu duraklamanın, aynı zamanda idare heyetinin de biraz gevşek davranışından ileri geldiğini söylemeliyiz.

1947 de yeniden teşekkül ettikten sonra şimdiye kadar yaptığımız işlerin birisi, eskiden neşredilmekte olan (Türk Halkbilgisi Haberleri) mecmuasını neşretmek oldu. Fakat ancak bir nüsha neşredebildik. Zira çıkan nüshanın satışı ile müteakip nüshaları çıkaracağımızı düşündük. Mecmua satılmadı. Hattâ bedeli tamamile ödenemediği için nüshalar tab'edilen matbaada alıkonmuştur.

Geçen iki sene zarfında bir halk musikisi konseri, bir de Erzurum folklor gecesi tertip ettik. Her ikisinin geliri ile masraf ancak birbirini karşılayabilmiştir. Bundan sonra bu yoldan gelir teminine girişmemek kararını verdik.

Aidata gelince: Kayıtlı olan 99 azadan, muntazam aidat tahsil edilememiştir. Bu halin âzaya mı, yoksa idare heyetine mi râci olduğu hükmünü size bırakıyoruz.

Geçen sene UNESCO millî komisyonunda temsil edilmek işi ile meş-

gul olduk. Zira UNESCO dünyanın her tarafında folklorcuların alâkasını celbeden bir faaliyet sahasıdır. Bu mülâhaza ile UNESCO kongresinde bulunan bazı âzamımız, derneğin menfaatını müdafaa etmişler ve bir müessil kabul ettirmişlerdir. İki senedenberi Ankarada ve İstanbulda toplanmış olan iki UNESCO kongresinde Ali Rıza Özkut ve Mehmed Halid Bayrı taraflarından temsil edilerek, Türk folklorunun kıymetini müdafaaya çalıştık.

Geçen sene folklor hakkında tertip ettiğimiz bir seri konferans, yersizlik dolayısıyla gerçekleştirilemedi. Ancak İktisat Fakültesi Profesörlerinden Rüstof tarafından (Ziraat folkloru) hakkında yapılan bir konuşma Eminönü Halkevinde büyük bir alâka görmüştür.

Bina meselesine gelince: Eminönü Halkevinde bize tahsis edilen bir oda bir müddet sonra elimizden alındı ve yersiz kaldık. Geçen sene resmî merkezimizi İstanbul Muallimler Birliğine naklettik. Şimdi burada bulunuyoruz. (Muallimler Birliği) nin misafirperverliğine müteşekkirimiz. Rüstem Paşa veya Atikalı Paşa medreselerinden birinde bir oda almak için çalışıyoruz.

Kıymetli arkadaşlar!

Geçen sene kongresini yapamıyan İdare Heyeti, bu sene huzurunuzda pek mahcup olarak çıkmaktadır. 1927 de ilk kuruluşta karşılaştığımız kuvvet verici alâkadan 1947 de ve müteakip senelerde pek eser olmadığını söylemek isteriz. Mahdud âzamımız arasındaki tanışma, (Dernek) in yapamadığını yapan İhsan Hınçer arkadaşımızın neşrettiği (Türk Folklor Araştırmaları) mecmuası vasıtasile mümkün olmaktadır. Türk folkloruna hizmette devam eden ve eksikliğimizi hissettirmemeğe çalışan bu mecmuaya teşekkür etmeyi borç biliriz.

Faal bir idare heyeti seçimine imkân vermek üzere istifa ettiğimizi bildirir, hepinize Türk folklorunu tanıtmaya yolunda muvaffakiyetler dileriz.

Başkan	Umumi Kâtip	Muhasip	Aza
Murat Uraz	Ziyaettin Fahri	Fahrettin Kırzioğlu	Cevat Eren
Aza	Aza	Aza	Aza
Orhan Tuna	Mehmet Halit Bayrı	Yusuf Ziya Demirci	Kemal Akça
		Aza	
		İbrahim Kadioğlu	

Taş Oyunları ve Çeşitleri

Yazan: Fehim ÇAYLI

Taş oyunları mektep çağında bulunan erkek ve kız çocukları tarafından oynanmakta ise de, bu oyunlara en çok kız çocukları rağbet göstermektedirler. İlgün oynanmakta olan taş oyununun muhtelif şekil ve neveleri vardır. Biz en ehemmiyetli olan üçünden bahsedeceğiz. Bunlar da: Beş taş, Çok taş ve Meneşli taş oyunları diye adlandırılmaktadır.

a) Beş taş oyunu:

Beş taş oyunu ekseri iki kişi tarafından oynanır ve oyun malzemesi olarak fındık büyüklüğünde beş adet taş kullanılır. Oyuna başlamak oyuncular arasında yapılacak kur'a ile belli edilir.

Oyuna ilk başlayan veya sırası gelen oyuncu:

1-25-30 santimetre kadar yükseklikten bir eli avucunda topladığı mevcut taşın beşini de yere atar. Bir hareket neticesinde yapılan bu atış ile bittabii taşın beşi de yerde dağılır. Bu taşların içinden birini alıp azami 30-40 santimetre kadar yükseklik alacak şekilde havaya fırlatır. Havaya atılan taş yere düşmeden, yerdeki dört taşın herbirini teker teker alıp havadan yere inmekte olan taşla birbirine birleştirir ve bir avucunda toplar. Eğer oyuncu taş yere düşmeden yerdekini alamaz veya yerdeki taşı a-
lınmaya kadar havaya atılan taş yere düşerse yahut da oyuncu havadaki taş yere inmeden yerdeki taşlardan birisini alırken kazara elini diğerlerine dokunduracak olursa, oyundaki sırasını kaybetmiş sayılır ve böylece sıra diğer oyuncuya geçip, bu sefer aynı hareketleri o yapar. Bu son dokunulmaya mâni olmak için bilhassa oyuncu ilk defa taşları yere atarken birbirine çok yakın düşmeyecek şekilde maharetle atar. Zira taş oyunu her hususta oyuncudan çok dikkat ve maharet ister. Aksi hal oyunu kaybetmesine sebep olur. Bunda mûmrese sahibi olan belki diğerine hiç sıra vermeden oyunu ikmal dahi edebilir ve sayıyı kazandır. Oyun seyri itibarıyla gittikçe şekil ve zorluk arzeden ve maharete dayanan bir hal alır.

2 — Birer birer taşı kaptıktan sonra oyuncu, bu sefer yukarıdaki hareketleri tekrarlayarak yerdeki taşları ikiye ikiye kapmaya

başlar.

3 — Üç taşı yere koyarak kapar.

4 — Dört taşı yere koyup kapar.

5 — Bundan sonra beş taşın beşini de avucunda toplar ve bunlardan birini havaya fırlatırken diğerlerini tek hareketle topluca yere kor. İkinci seferde yani havaya fırlattığı tek taşı tekrar atar ve yere inmeden yerdeki dört taşı alarak beş taşı elinde birleştirir. Bu hareketi (biricik, ikicik, üçücük) diye sayarak üç defa tekrar eder veya (Lap otur, birini götür) diye bu hareketi üç kere tekrar eder.

6 — Köprü: Oyuncu sol elinin şahadet parmağını orta parmağının üzerine bindirir. Baş parmak açık ve diğer parmaklar bitişik olduğu halde ve elin ayasını yerden kaldırarak bir köprü yapar. Kolunu ileri doğru uzatarak beş parmak ile orta parmağının uçlarını yere koyar. Sonra sağ eline aldığı beş taşı sol kolun altından geçirip arkasından köprüünün önüne doğru atar. Münasip ve kararlı bir uzaklığa atılan bu taşların içinden diğer oyuncu birisini ebe olarak işaret eder. Esas oyuncu, bu beş taşın içinden ebe hariç olmak üzere bir taş alır ve bu taşı havaya fırlatıp yere inmeden diğer taşları müteaddit hareketlerle köprü altından geçirir. Bu hareketler yapılırken havaya fırlatılan taşın yere düşmesi veya ebe olarak işaretlenen taş dokunulması sırayı kaybettirir ve oyun diğer tarafa geçer. Bütün taşlar köprüden geçince sıra ebe olan taş gelir. Öbür taşlar müteaddit hareketlerle geçirildiği halde ebenin tek hareketle köprüden geçmesi lâzımdır. Bu oyunun esaslı kaidelerinden birini teşkil eder. Bir hareketle ebe geçirilemediği takdirde oyuncu sırasını kaybeder.

7 — Balık ağzı: Bunun için de sol elin baş parmağı açık, diğerleri yekdiğerine bitişik olduğu halde el ayası yere yapıştırılır ve el baş parmağı kamburlaştırılır. Yani balığın ağzına benzetilir. Sonra köprü vaziyetinde olduğu gibi taş numarasına devam olunur.

8 — Tavuk kümesi: Baş parmakla şahadet parmağının uçları birleştirilerek yuvarlak yapılır. Diğer parmaklar yekdiğerine bitişik olduğu halde el kamburlaştırılır. Ve yere konur. Sonra köprü vaziyetinde olduğu gibi numaraya

Müzik Folkloru:

=> Kütahyalı Çöğür [Çökür]e Ait Yeni Bir İnceleme

Yazan: Sadık UZUNOĞLU

Çöğür kelimesi Anadolu'da çok yaygındır. Türkçe ve Çağatay lehçesinde diken anlamına gelmektedir. Hüseyin Kâzım'ın muazzam Türkçe sözlüğünde çökmek fiilinin teferrürlüğünden olarak, ve Çağatayca çögür ile bir tutarak lehçesi Osmanî'ye göre sazın bir nevidir deniliyor. Çögüre neden böyle bir ad verildiğini kesin olarak bilmiyoruz. Bazı kırıışli sazlarla, çögürün de, çögür dikeninin sert ve dik kıllarından mühlhem olduğunu söyleyenler vardır (1).

Çögürün icadını Evliya Çelebi şöyle anlatır: «Çögür sazının mucidi Germiyan padişahlarından alüde-i aşkı ilâhî Yakub-u Germiyandır ki Kütahyada Zırhkeş (2) bağlarında yatar. Bu saz levendane beş kıllı, tahta göğüslü, 28 perdeli, gövdesi büyük bir sazdır. Ekseri yeniceği ocağına mahsustur» (3). Çögür öz Türkçe ve Çögür'lü köy adı yalnız Kütahyada mevcut bulunduğu için 12 telli çögürün Türk mucidini Kütahyada aramak yanlış olmuştur. Halbuki Villoteau, Fétis gibi müzikologlar bu sazın adını bilmeden aslımı İranlı görüyorlardı. Burhan-ı Kaatî'de müstakil bir çögür maddesinin bulunmaması da, çögürün İranlı olmadığına ve önce İrana gitmediğine bir delil olarak devam olunur.

Yalnız bu son iki numaranın köprüden bir farkı vardır ki, o da taşlar bir taraftan öbür tarafa geçirilmez de avucun içinde toplanır ve dört taşın kapılışında olduğu gibi sağ el ile kapılır. Şayet toplama sırasında taşlardan birisi avucun içinden fırlarsa, oyun sırası kaybedilmiş olur.

9 — El hareketi: Bunda da baş parmak ile şahadet parmağı iyice gerilir ve onun açıklığında parmak uçlarına iki taş konulur. Bir taş da havaya atılarak yere inmeden bu iki taş ile kapılır. Bu hareket baş parmak ile diğer parmaklar arasında devam eder.

10 — Dirsek kapması: Sol kol ufki olarak yere yatırılır. Dirsek ile elin orta parmağı ucuna iki taş yerleştirilir ve dokuzuncu numarada olduğu gibi kapılır. Oyun bu hareketle bitmiş olur. Ve diğer oyuncu aleyhine bir sayı yapılır.

İlirdir. Bundan böyle Anadolu'da icat edilmiş en eski ve millî, ve gene âşıklara mahsus mızraplı (4) sazımızın çögür olduğu bir hakikattir.

İcadının hangi yüzyıla rastladığını araştırsak: XIV. yüzyılın başlarında yazılan Kitâb-al-idrâk adlı Türkçe sözlükte ve çağdaşları Dede Korkut, Yunus Emre'de çögür tâbiri mevcut değildir. Ancak 1591-1659 yılları arasındaki olayları anlatan Naima tarihi ondan bahsediyor. Şu halde kıdemi XV. yüzyıldan evveline çıkarılmıyor (Çağatay sözlüğünde çögürden bir saz nevi demesi, bizi şaşırtıyor).

Çögürün kırıışten madenî tele devrimi, diğer halk sazlarındaki gibi, büyük tahminle XV. yüzyılın sonlarında (5). Çögür icat olduğunda beş kırıışliydî (6). Tellerinin sayısının ne zaman çoğalmağa başladığını bilmiyoruz. Çögür kopuzun tekâmül etmiş bir şekli olduğuna göre, ilk çoğalışında tahminen altı telli olduğu söylenebilir. Altı telli sazdan «şes+tar» vasfı ile Yunus Emre bahseder. Kopuzun da, mızraplı rebebin de aynı şey ve şestar, yani altı kırıışli olduğunu bir şiirinde söyler, «bunları ayrı şeyler sanma» diye ihtar eder. Abdülkadir Meragî'nin bahsettiği «beş kırıışli kopuz-u Rumi»nin Anadolu'da altı kırıışli yapıldığı rivayeti yanlış olmasa gerek: bu işi gûya Mevlâna Celâleddin-i Rumi yapmış. Herhalde, şes+tar dan il: söz açan Yunus Emre olup, o da Kütahyaya pek yakın bir yerde otururdu. Adı geçen sazlar hep aynı uzun saplı âşık sazıdır, mistiklerin sazıdır.

Çögür icadından bugüne kadar önemli değişikliklere uğruyarak, şimdî 12 telli ve 32 perdelidir (7). Sapı ile birlikte uzunluğu 110 Cm. dir. Akordu beş düzene üzre, kürdî taksimlere göre yapılır. Tasın (göğsünün) ortasında köprü bulunur: Köprüünün yüksekliği 5 cm. dir. Perde bağları titreşimi kolaylaştırmak için Sarı kantin ile bağlanır. En üst tele banteli tâbir edilir. Bütün telleri 38 numaralı çelik tel den takılır (8).

Müzikolog Dr. H. G. Farmer, «bu sazı anlatırken «Modern çögür altı telli ve altı perdelidir» diyor (9). Bu yanlış bir görüştür. Anado-

luda çögürün 12 telli olduğu herkesce bilinir. Tahminimize göre, İranın Pâayi sûtûr (10) ve şimdiki çögürüne bakarak fikir yürütmüştür. İran musikisi monografisini yazan Clément Huart, çögürün ad imlâsı, tanımı ve krokisini şöylece çizer: «Coğor (11), Tar gibidir ve halk şenliklerinde çalınır. Sarı piringten beş teli vardır. Tırnak ile, bâzan da karaca derisinden bir parçacıkla çalınır» (12).

Anadoluda ve bilhassa Sivas dolaylarında bu saza genel yerlerde çalınmasından ötürü Meydan sazı da diyorlar. 12 telli çögürü 12 imama teşbih ile aleviler benimsemek isteyerek onlar da meydan sazı diyorlar. Bir de divan sazı denir ki bunlar isim değil, meclis işi tavsiflerdir: Çögür kastedilir. Aşıkları ve yenicilerin en muteber sazı buydu. Bektaşî âyinlerinde yer aldığını biliyoruz. Tarihte çögür çalarak tanınan saz şairleri az değildir. Onun için eski kaynaklar «Çögür şairleri» tavsifini unutmamışlardır :

Kara Osmanların piri Hacı Ömer,
Çögür şairi zan idermiş meğer.
«İzzet Molla»

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Dergisinin 13 ilâ 24 sayılık senelik aboneli üç, 1 ilâ 24 nüshalık cilt aboneli ise beş liradır.

Bugüne kadar 16 sayısı çıkmıştır.
TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI'na abone olun ve onu dostlarınıza tavsiye edin.

Gayemiz, dergimizi 32 sayfaya çıkarmak ve fiyatını bugünkü seviyede tutmaktır.

Ankara'da Berkalp, İzmirde Tilkilikte Cerrahoğlu, Konyada Yeni, İstanbulda Beyoğlunda Saray, Köprüde Kemal, Babıâlide İkbâl, Beyazıtta Tıbbiye karşısında Akgün, Şehzadebaşında Nur Kitabevi ile başlıca bayilerde bulunur.

Çalup almaca mazmun satmanın bazarı germe olmuştur.
Çökür şairleri tutmuş makam-ı nükte sencam.
«Seyyit Vehbi»

Çögürün bazı Kafkas bölgelerine ve Asya'ya kadar yayılmış olduğunu gösteren izler vardır. Fakat, İbni Mühennâ sözlüğü (XIII-XIV. yüzyıl) nde bir Uygur sazı olarak kaydedilen Ciğür = ve Acem coğor'un Anadolu çögüründen ayrı bir şey olduğuna hocam, müzikolog Mahmut Ragıp Gazimihâl'e birlikte inanmış bulunuyoruz.

Sadık UZUNOĞLU

(1) Kütahyada Çögürler diye anılan bir köy vardır. Arazinin çorak ve çögür dikenin bolluğu yüzünden bu ad verilmiştir.

(2) Zırhkeş (Serkes) bağları: Sultanbağı mahallesi civarında bir semt adı ki yeri kafî olarak bilinmiyor. Kütahya Germiyanogulları idaresinde iken, Germiyan hükümdarlarının oturdukları bahçelik bir saray olsa gerek. Ölen Germiyan hükümdarları ve hatunları buraya gömülürlermiş.

(3) Evliya Çelebi, Seyahatname, C. I. S. 638.

(4) Bazı sözlükler ve eski kaynaklar çögürün yayla çalınan bir nevii dahi olduğunu söylerler.

(5) «Türk Folklor Araştırmaları» dergisinde «Madeni tellerin halk sazlarına ilk takılışı» makaleme bakınız: Sayı 7, S. 106.

(6) Bulgara denilen saz da beş kırıklıydı. Arada yakın bir benzerliğin olup, olmadığını bilmiyorum.

(7) Çögür çalmada pek usta olan bir saz şairi bana iyi çögürün Bursada kestane ağacından yapıldığını ve gene Bursada 15 telli çögür gördüğünü söylemiştir ki bu da ayrıca düşündürücü ve incelenmeğe değer bir konudur.

(8) Bu ölçüleri Kütahyada saz şairi Nuri Çavuş'tan aldım, kendisine teşekkür ederim.

(9) Farmer, Turkish Instruments of music in seventeenth century, Glosgow 1937 S. 40.

(10) Pay-i sûtûr: Horasanda çobanların çaldıkları, kurutulmuş ve içi boş hayvan tırnağının üstüne tahta geçirerek at kılları takılan küçük bir sazdır.

(11) Fars ağzında kelimeler böyle kalınca okunur. Mahmut Ragıp Gazimihâl'in notu.

(12) Encyclopédie de la musique, C. II: S. 3074.

AYIN OLAYLARI

3 TÜRK HALK MUSİKİSİ GECESİ

AVRUPAYA GİDEN MİLLÎ T. T. FEDERASYONU EKİBİ DÖNDÜ
YUNUS EMRE ORATORYOSU AMERİKADA ÇALINIYOR

Dergimiz, 9 Aralık 1950 cumartesi günü Eminönü Halkevi büyük salonunda saat 20,30 dan 24 e kadar devam edecek bir «Türk Halk Musikisi Gecesi» tertiplemiştir.

Bu müstesna geceye İstanbulda bulunan bütün Halk Musikisi Sanatkârları, ses ve saz birlikleri davet edilmiştir. Bunlar arasında; Sadi Yaver Ataman, Nedim Otyam, Necati Başara, Hasan Sözeri birlikleri ile Zehra Bilir, Azizize Tözem, Coşkun Kardeşler, Bayram Aracı, Şemsi Yastıman, Avni Özbenli, Aziz Şenses ve Cemil Cankat ta vardır.

Millî Türk Talebe Federasyonunun tertibettiği ve millî oyunlar ekibinin katıldığı 43 kişilik talebe kafilesi bir ay önce çıktığı propaganda gezisinden 7 Kasım'da Ankara vapur ile İstanbul'a avdet etmiştir. Bu kafileye halk musikisi sanatkarlarından Şemsi Yastıman ile Nedim Otyamın idaresindeki «Yurdun her tarafından söyleyişler ve deyişler» birliği de dahil bulunuyordu.

Gayet mahdut bir para ile İtalya'da birçok şehirleri gezen kafile, seyahatleri esnasında çok sıkıntı çekmiş ve müşküllerle karşılaşmıştır. Kafile gidişinde olduğu gibi dönüşünde de çok gayri müsait şartlarla karşılaşmış ve esas gayesi olan propagandadan maalesef uzak kalmıştır. Biz, Millî Eğitim Bakanlığının kafile ile hiç olmazsa biraz alâkalanmasını isterdik. Fakat bu

dahi vâki olmamıştır.

Üç ay evvel, değerli folklorist ve kompozitör Ahmet Adnan Saygunun Amerikaya gittiğini ve orada derin bir alâka ile karşılandığını bildirmiştik.

Sevinçle haber aldığımız göre, garba gösterebildiğimiz bu sayılı kompozitörümüzün bestelediği «Yunus Emre» oratoryosu, dünyanın en büyük orkestrası olan Filadelfiya senfoni orkestrası tarafından çalınacaktır. Bu orkestranın şefi meşhur Leopold Stokowsky'dir.

Millî Eğitim Bakanlığımız, Bestekârın orada bir müddet daha kalmasını teşvik etmiştir. Bakanlığın bu hareketini takdirle karşılıyoruz. Adnan Saygun, bu fırsattan istifade ederek Stokowsky ile temas edecek ve kendisiyle oratoryosunun çalınması mevzuunda işbirliği yapacaktır.

Sanat ve folklor muhitleri, geçen sene Paris'in meşhur Salle Pleyel'inde muvaffakiyetle çalınan oratoryonun şimdi de Amerika'da ve Filadelfiya senfonik orkestrası gibi bir orkestra tarafından tekrarlanacağından dolayı fevkalâde memnundur. Böylece ilk defa olarak bir Türk sanat eseri milletlerarası sahada parlak bir başarı sağlamış olmaktadır.

«Türk Folklor Araştırmaları», Ahmet Adnan Saygunu hararetle tebrik eder, başarılar diler.

İhsan HİNÇER

Yusufelili İkrari

Yazan: M. Gökâlp ALADAĞ

Ağustos ayında karla buz gibi
Seni her gördükçe eriyelim mi?..
Halk şiir ülkesinin derinliklerinden gelen
bu hoş mısraları kim söylemişti?

Bundan birkaç sene önce Kuzeydoğu Ana-
dolu'da, bir köyde rastladığım bir yolcunun bu
mısraları terennüm ettiği duymuş, yanına
yaklaşarak: «Bu deyiş kimin acaba?» diye sor-
muştum. Yolcu arkadaş, bu deyişin sahibinin
Yusufelili âşık İkrari olduğunu, onun bundan
epey zaman önce vefat ettiğini söyledi. Koş-
manın tamamını bilmiyordu. Yalnız yukarıda zik-
rettiğim mısraları havi dörtlük dilinde kalmış.

Geçen sene Sarıkamışta, Pervani adlı genç
bir halk şairi ile karşılaştım. Kendisine İkra-
ri'yi tanıyıp tanımadığını sorduğum zaman (O
benim dedemdir.) diye cevap verdi. İşte uzun
zaman süren bir sabır ve araştırmadan sonra
Yusufelili İkrari'yi böylece tanıdım.

Torunu olan genç İsmail Çelik (Âşık Per-
vani), dedesinin birkaç deyişini, onun zama-

FOLKLOR BÖYLE OLMAZ

Yazan: Faruk N. ÇAMLIBEL

Niğdeli saz şairi bir Orta Anadolu tür-
küsu okuyor; âla. Rizeli âşık bir Karadeniz
havası tutturuyor; mükemmel.

Fakat aynı türkülerini aynı şive ile Üs-
küdarlı, Fatihli, Beşiktaşlı bayanlardan da
dinliyoruz; işte bu olmadı!

Niğdelide Orta Anadolu, Rizelide Kara-
deniz şivesi bulunması tabiidir; kim ne di-
yebilir?.. Ancak, onlarda asıl olan bu şive-
ler, İstanbullunun ağzında bir taklitten iba-
rettir; bir şivenin tabiisi dururken sun'isine
iltifat edilir mi?..

Garibi şudur ki, paranın kalbi, altının
sahtesi ve incinin uydurması değersiz oldu-
ğu halde, şu yapmacıklı türküler halisinden
daha makbule geçiyor ve mukallid bayan-
lar gerçek okuyuculardan daha kazançlı
çıkıyor!

Ciddi bir sanat kontrolü kurması lazım
gelen radyo idaresi, hiç olmazsa, halk tür-
külerinin sahtesini hakikisinden ayırmayı
vazife bilmelidir.

nında delikanlı çağında öğrenmiş olan üvey
amcası Kolol Hasan'dan dinlemiş ve hafıza-
sına kilitlemiş.

İkrari'nin asıl adı Mehmet, babasının adı
Salih ve ailesinin şöhreti adı ise (Telliogulları)
dır. Yusufeli'nin Okar köyünde, Çoruh ırma-
ğından 300 metre kadar yukarıdaki hurma ve
dut ağaçlarıyla donanmış şirin bir evde 1844
yılında dünyaya gelmiştir. 1904 de ölmüştür.

Zamanında uzak yerlere seyyahat yapama-
dığı için şöhreti Çoruh boylarında, Erzurum,
Kars taraflarında kısılmış kalmıştır. Çağdaş
olan halk şairleri, Narmanlı Sümmani (1862 -
1915), Yusufelili İzni (1854 - 1929), Huzürü-
nin babası Mustafa Keşfi (1843-1909), Gene Yu-
sufelinin İphan köyünden Mahiri (1850-1910)
dır. Bunların hemen hepsiyle tanışmış, ve kar-
şılaşmış olsa gerekir. Köylerinin birbirine çok
yakın olması bu imkânı sağlamış olduğu ka-
naatindeyim.

Torunu âşık Pervani'nin söylediğine göre,
İkrari'nin gurbette olduğu bir zamanda âşık
Sümmani onu görmek için Narmandan yolu
çıkıyor. Okar köyüne gelince İkrari'nin orada
olmadığını öğreniyor. Orada köylülere, birkaç
destan ve koşma söylüyor ve gidiyor. Kendi
halini tasvir eden (Düşüptür) redifli, acem şir-
vesine uygun uzun bir destan, köylüler tara-
fından yazılıyor. Bu destanın ilk dörtlüğü şö-
yledir:

Kalksak bu yerlerden hicret eylesek
Yârana, ahbabı minnet eylesek
Yârin diyarına niyet eylesek
İndi yolum Gürcüstana düşüptür (1).

Sümmani gittikten pek az bir zaman sonra
İkrari köyüne geliyor. Sümmani'nin kendisini
görmeden gitmiş olmasına çok müteessir olu-
yor. Köylülere: (Neler söyledi?) diye soruyor,
onlar da yukarıdaki destanı yazmış oldukları
kâğıttan ona okuyorlar. İkrari, hemen oracık-
ta, aşağıdaki koşmayı Sümmani'ninkine nazire
olarak söylüyor: Sümmani'nin adı geçen şiiri,
Haşim N. Okay'ın kitabında ise (S. 58) şöyle
başlıyor:

(1) Murad Uraz, Narmanlı Âşık Sümmani,
Hayatı, Şahsiyeti ve Seçme Şiirleri, 1945 - İs-
tanbul, sayfa: 9.

ARAŞTIRMALARI

Ey efendim derdim kime söyleyem
Günden güne can figana düşüptür.
Kalmışam hayrette ya ben nideyim
Gece günüm el-amana düşüptür
İkrari'nin bu koşmaya naziresi aşağıdadır:

I

Hey ağalar size tarif eyliyem
İslam turap iken tene düşüptür.

Kudretine kaldı ol ismi cabir

Dağıtıp da her bir yana düşüptür.

O zaman hâlk etti nice bin kuşlar

Ağaçlar türedi verdi yemişler

Kimi altın oldu kimi gümüşler

Yakut olup ol mercana düşüptür.

O zaman hâlk oldu sarraf-ı anı

Ondan hâlk eyledi beni insanı

Atam ki belinde taşırken beni

Ol ana rahminden kâne düşüptür.

Hiç kimse Mevlâya olur mu asi?

Aç susuz saklamak onun cezası

Dokuz ay, dokuz gün tamam (olur) âzası

Zühur edip bu cihana düşüptür.

Görünce dünyada güneşi, mahi

Ona keşf olunur keşf-i ilâhi

Edip alır anda doldurur rahı

Bundan sonra yol erkâna düşüptür.

Ahır işlerine olurlar nâil

Yapılan işleri ederler kail

Ahır hitamında gelir Azrail

Anda kasti şirin cana düşüptür.

Sine göz göz olup giyer siyahı

Göz önüne alır ism-i dergâhi

Oğul, ahbabları çekerler vahı

Oğul-uşak bir şivana düşüptür.

Dünyada keseriz mihneti, nazı

Yâranlar, ahbablar defn eder bizi

Hâk ile örterler ol üstümüzü

Derler «yolun kabristana düşüptür».

O zaman dönünce bizlere hitap

Eğer sualine verirsen cevap

Cevap vermiyene çok olur ezap

Orda sual her insana düşüptür.

Dünyadan eyleriz devleti, varı

Orada çekeriz hafv ile barı

Emr olur üfürür İsrail sürü

Üfr olup da ol mizana düşüptür.

Mizanda kurarlar ism-i dergâhi

Orda rüşvet yoktur Vallah Billâhi

Zerre kadar fazla gelse günâhi

Onun yolu ol nârana düşüptür.

Dünyada gitmişsen doğru yolları

Orada seçerler mü'min kulları

OYALI YAŞMAK

Yazan: Afif EVREN

Evvelce dikkat etmişim; Türk kadını-
na en çok yaşayan oyali yaşmaktı. O, daltı,
ipek gibi yaşmakları çevreleyen; en fazla
çiçeklerden müphem oyalı, sarı veya siyah
yumuşak saçlara, bedii bir füsün ve hâle
bahşederdi.

Türk kadınının başı, onun içinde, ni-
yazda başka, görücülükte başka, kınada
bambaşka görünür; gönüllere, ruhlara nüfuz
ve hükmederdi.

Kadınlarımız, şimdiki başörtüleri de
yaraşmakla beraber, oyali yaşmakların ye-
rini tutamıyor; onların cazip, bedii ve ori-
jinal asillik ve milliliğini yaşatamıyor.

Nerede o hotozları, güzel saçları ve zü-
lûfleri, gönül hükümdarı yapan oyali ya-
şmaklar? Nerede?

Cennet kapısını açar elleri

Mü'min olan ol cinana düşüptür.

Mü'min olanların cinandır yeri

Orada çekmezler hafv ile barı

And ile içerler ab-u kevseri

Nür olup da ol gülsene düşüptür.

Zikr edem dünyada gani seddarı

Fani de çok ağlar sefil İKRARİ

Bir mü'mine verir yetmiş bir hurı

Mutlak göynüm ol gülmana düşüptür.

Sümmani'nin şiirinden konu itibarile biraz
farklı olan bu şiirde bilhassa âhret kokusu du-
yulmaktadır.

II

İkrari'nin Sümmani'yi tanzir ettiği diğer
bir şiir de şöyle başlıyor:

Terk ettim ağyârı döndüm didare

Güzel ismi rahı gözler gözlerim

Bu aşkın elinden kavruğum nâre

Ol ulu dergâhi gözler gözlerim. (2)

İkrari'nin şiiri konu, ses ve söyleyiş itiba-
riyle buna nazire olmakla beraber (gözlerim)
redifi yerine (giderim) redifi: ayağı kullanılmış,
veya zamanla halk ağzından bu kelimeye in-
tikal etmiştir:

Tarikat babından olalı irşad

Ol ismi dergâhi gözler giderim

(2) Nesib Yağmurdereli, Sümmani, Hayatı
ve Şiirleri 1939, Sa: 145.

Dolandı sahrayı buldu mürsidi
Ol veliyullahı gözler giderim
Semaya dayanır ah-u figanım
Şafaat eylesin şah-u sultanım
Cebrail hocamdır, Furkan Kur'anım
Okur Bismillâhi gözler giderim.
İkrari dünyada çeker azabı
Hakikat babından nür-u hicabı
Or sekiz bin âlemlerin sahabı
Yaradan Allahu gözler giderim.

III

Söylediklerine göre, İkrari'nin mâşukası Gürcistanda, Demirşah'ın kızı imiş. Yusufeli'nin Zor köyündeki âşık Keşfi Baba ile beraber oraya kadar gitmişler. Sevdiğine kavuşmak kabil olmamış; memleketine dönüp köyünde bir kızla evlenmiş. Aşağıdaki güzellemede sevdiğini öğüyor:

O ki cemâline müştak olmuşam
Artırırısın ah-u zârı sevdiğim
O güzel kokusun o sallanışın
Satın alır bu diyarı sevdiğim.

Boynuma takmışam hasret kemendin
Ben senin elinden yandım, tükendim
Arz (u) eylerim seni göremem rengin
Ahrette kavuşak bari sevdiğim.

İkrari der sen de başıma taşın
Sen de benim bu derdime ilâçsın
Dost bağında biten güzel ağaçsın
Yetistirdin ayva, narı sevdiğim.

IV

O ki biz ki bu sevdaya tutulduk
Ah edip sevdıyla çürüyelim mi?
Herkes şahımın almış koluna
Biz de sevdiğim (i)zi arıyalım mı?

Âşıklar zıkr eder doğru yolunu
Neylemeli ağam dünya malını
Ak alnın üstünde zülfün telini
Tarak vurup zülfün tariyalım mı?

M. Gökalp ALADAĞ

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Senelik abonesi 300, altı aylık abonesi 150 kuruştur.

Yurd dışı senelik abone 2 dolardır.

Adres değiştirmeler hiçbir şart ve ücrete tâbi değildir.

Basılmayan yazılar talep vukuunda iade edilir.

İdare yeri: Yeşildirek, Necip Ef. Sok. No: 24 — İstanbul

Basıldığı yer: M. S I R A L A R Matbaası

Kesildi imdadım yoktur dermanım
Bu dünyada çoktur ahı efganım
Cesdede kalmadı süzülür kanım
Bir gonca gül gibi kuruyalım mı?

Nazlı dilber sen kendini öğersin
Yağmur olur semalardan yağarsın
Allahın emriyle beni seversin
Sevmesen sevdadan farıyalım mı?

Okudum imlâyi can-ı kâmilde
Âşıklar kelâmı söylerler dilde
Ceset sıladadır yâr gurbet elde
Biz de gurbet ele yürüyelim mi?

İkrari'yem erimişem tuz gibi
Elâ gözler sürmelenmiş saz gibi
Ağustos ayında karla buz gibi
Seni her gördükçe eriyelim mi?

V

Yusufelinden yola çıkan İkrari bir gün Kars taraflarında bir yaylaya vasil olur. Yaylada bulunan bir çeşmenin başında istirahat etmekten civardaki kulübelerden güzel Türkmen kızları yanına gelip bir halka çevirir ve sazına bakarak: (Ne olur bize bir deyiş de Âşık Baba!) diye ısrar ederler. İkrari de onların hatırı kırılmaz, alır sazı eline:

Dedim güzellere verem göynümü
Hiç gelmez yanıma naz eder kızlar
Hemen gidip güzellere sarılısam
Bu deli göynümü şaz eder kızlar.

Ehli irfan olan insan seğerler
Gönce güller, sümbül gibi açarlar
Önce yaklaşırlar sonra kaçarlar
Kaçıp daldalardan göz eder kızlar.

İKRARİ der ah edüben solursam
Arayıp da derde derman bulursam
Vadem yetip eğer bir gün ölürsem
Benim öldüğüme haz eder kızlar.

T. C.

Ziraat Bankası

VADESİZ TASARRUF HESAPLARI
1950 YILI İKRAMİYELERİ
İSTANBUL ve ANKARA'DA

8 Ev

AYRICA:

200.000 Liralık
Para ikramiyeleri.

Acele 150 liralık bir hesap açtırınız.
Her 150 lira için ayrı bir kura
numarası verilecektir.

10 Mart, 15 Mayıs çekilişlerinde yalnız para ikramiyeleri: 30 Haziran, 31 Temmuz, 29 Ağustos, 30 Eylül, 28 Ekim, 30 Aralık, çekilişlerinde ise bazılarında iki ev olmak üzere hem ev, hem para ikramiyeleri vardır.

İkramiyeye giriş şartlarını
Bankalarımızdan öğreniniz

S Ü M E R B A N K

Sermayesi: 200.000.000 Türk Lirası

Merkezi: ANKARA

Şubeleri: İSTANBUL, GALATA
ve BAĞÇEKAPI

Vadeli ve vadesiz tasarruf
mevduatıyla ticari mevduat

en müsait şartlarla
kabul eder.

